

INLEDNING

Det som blir sått förgämligt uppstår oförgämligt. Det som blir sått föraktat uppstår i härlighet. Det som blir sått svagt uppstår fullt av kraft. Det som blir sått som en kropp med fysiskt liv uppstår som en kropp med ande.¹

”Uppståndelsen är inte vetenskaplig. Ingen som har dött blir levande igen, aldrig har någon kommit tillbaka efter döden som en levande människa. Det är sådant som sker i myter och legender.”

Detta är en vidspridd uppfattning idag och ett bevis på människans paradoxala natur, eftersom det samtidigt med denna vetenskapligt kritiska attityd gentemot kärnan i kristen tro har spritt sig en diffus tro på allt möjligt – magiska stenar, häxeri, transcendent krafter och själavandring. Man vill inte tro att Kristus har uppstått från de döda – något som inte kan bevisas, men omges av märkligt starka historiska indicier – men man vill inte heller tro på att döden är människans fullkomliga slut, vilket annars vore det logiska alternativet.

Det svåra valet är ofta något man till varje pris vill undvika, och den moderna, västerländska formen av reinkarnationsläran är ett intressant exempel på detta. I alla dess former, både den orientaliska i Indien (buddism och hinduism) och den historiska västerländska (orfism), är läran om själarnas vandring från kropp till kropp en djupt pessimistisk lära. Livshjulet är ett meningslöst kretslopp som bara snurrar vidare och det allt överskuggande målet för människan är att ta sig ur det, att slippa återfödas.

Men detta är mycket svårt, och sannolikheten att man hamnar längre ned på den tusenfalt graderade skalan av livsformer i nästa existens är så överväldigande att en buddhistisk liknelse beskriver möjligheten att återfödas som människa som lika stor som den att en fisk dyker upp på exakt samma ställe i havet en andra gång.

Reinkarnationen är alltså en förbannelse och befrielsen, som i hinduismen är att återfinna enheten med brahman, det enda fullt medvetna och existerande

¹ 1 Kor 15:42-44a

Jaget, och i buddismen att ”slockna”, innebär kort och gott att upphöra att existera i ordets gängse bemärkelse. Med märkligt orientaliska tongångar talade också orfismen om ”det stora livshjulet”. Kanske ligger långt under denna föreställning människans iakttagelser av naturen, som aldrig upphör att födas och dö.

I dagens kristet färgade västerländska kultur har man velat slita sig lös från en uppståndelsetro som vetenskapen har ifrågasatt och en förvandling av människan som kyrkan har förkunnat på mer eller mindre lyckat vis under mer än tvåtusen år. Man vill vara sig själv. Men livet räcker inte till, och man gör misstag.

Då föreställer man sig att man skall få en andra – och kanske en tredje och en fjärde – chans. Man skall födas på nytt, precis som Harry Martinssons luffare i ”Vägen till Klockrike”, som hamnade i Brasilien efter sitt hårda liv i det kalla Sverige.

En ny chans! Tanken är en djupt kristen föreställning på villovägar. Den nya chansen var ursprungligen just befrielsen från döden och från det som obönhörligen vallar oss mot döden, nämligen synden. Befrielsen från synden ligger i den glädjerika boten, som gör oss redo för ett liv med Livets Herre, ett liv som vara i evighet.

Men med denna föreställning kommer också ord om domen och om den svåra korsvandring som Frälsaren själv gjorde och förväntar sig att vi skall följa honom på, inte därför att han vill plåga oss utan bara därför att så är det.

Den kommer med syndmedvetande och en realistisk syn på vår egen svaghet och livets mörkare sidor. Uppståndelsen kan inte ske annat än genom döden, och döden kan i detta sammanhang inte på något vis förvandlas till människans vän.²

Det är inte genom att förneka verklighetens kamp och utmaning, dess tyngd och smärta som Kristus erbjuder ett nytt hopp, utan genom att övervinna den i en fruktansvärd tvekamp. Det är inte genom att förkasta materien och det påtagliga och lägga all vikt vid själen och det andliga som han räddar människan, utan genom att anamma skapelsen och gå in under dess dödsdom och förvandla den.

Reinkarnationsläran, i den rosa förpackning den har i Västerlandet, är ett försök att fånga upp döden inom livet enligt det kristna mönstret, men inte i

² Cullmann

ett liv med Gud och inte genom kamp. Det är ett liv i det oändligt snurrande kretslopp som äldre civilisationer gjort allt för att komma ut ur – det slutna kosmos med dess stigande och sjunkande, dess ständiga återkomst och utslocknande. På så vis trubbas utmaningen av, boten och omvändelsen relativiseras eller försvinner helt och spänningen slaknar. Säkert känns det bättre så.

Men vem vet hur länge den optimistiska inställningen kommer att förbli tongivande? Denna märkliga religiösa hybrid glider oundvikligen allt längre från sitt ursprung och antar gnostiska former, antingen som ett slags synkretistisk sufism eller som en magiskt färgad New Age. Den blir elitistisk – gnosis är förbehållen dem som förstår och är utvalda, eller de ädla själar som kan nå upp till Sokrates eller stoikernas nivå.

Förenad med en nyplatonisk, brahman-liknande gudsbild har denna religiösa nybildning – som egentligen är mycket gammal – gjort att det för första gången på kanske ett och ett halvt årtusende på nytt finns ett sannskyldigt hedniskt alternativ till de stora uppenbarelsereligionerna i Västerlandet. Det finns också tecken på att den pessimism som kännetecknade antikens samhälle är på väg tillbaka.

Till stor del på grund av dess amorfa karaktär undslipper nyhedendomen mestadels vetenskapens hårda kritik. Den frodas ju bland allegorier och liknelser och när sig med symboler och intuitioner. Det är i kristendomen som vetenskapen finner något att bita fast i, eftersom den kristna tron har som mittpunkt ett antal händelser i historien, inte i någon mytisk dimension. Man har ofta koncentrerat sig just på uppståndelsen, hörnstenen i den kristna tron, som beskrivs som orimlig.

Trons försvarare har klarat av attackerna mot uppståndelsetron bättre än man kanske kunde ha väntat.³ En stor del av deras ansträngningar ligger i att förflytta diskussionen till en annan nivå än den strängt vetenskapliga, utan att förneka denna.

Kristi uppståndelse är mycket riktigt inte ett vetenskapligt fenomen, men det betyder inte att det är en saga. Det är något som spränger våra referensramar och är tillgängligt endast genom tron. Den som inte vill tro behöver inte göra det, men fransäger sig därmed också rätten att analysera fenomenet annat än på avstånd.

³ Siegwalt

För den som tror är emellertid Kristi uppståndelse något som saknar all like. Genom den bekräftas hela Guds verk; Jesu liv och död får en oanad innebörd och ett aldrig slocknande ljus upplyser världen och avslöjar dess och vår egen inre natur.

I motsats till reinkarnationsläran är den kristna uppståndelsetron inte en personlig tröst så mycket som ett hopp för hela mänskligheten. Samtidigt är den inte ett förnekande, utan en bekräftelse av den unika personen, medan den ”kosmiska” versionen av reinkarnationsläran predikar ett uppgående i ”alltet”.

Personen är inte detsamma som individen, med smak, tycken och tankar. Personen är jag sedd av Gud mycket mer än av mig själv, den innersta människan, den oförstörbara och unika avbilden av Gud själv. Som sådan kan min person visa sig vara illa företrädd av min individualitet, och mycket av den kristna läran om bot och förvandling kretsar kring detta.

Det är en orubblig del av den kristna tron att människan är en helhet – även kroppen är jag, tillsammans med själ och ande, ett enda unikt uttryck för den unika personen. En från kroppen lösgjord själ kan inte börja söka bland andra kroppar som man söker efter en ny skjorta i garderoben.

Man invänder att den materiella världen är sammansatt av gamla kroppars beståndsdelar, vi är alla ett. Men detta är att återföra diskussionen till en uteslutande materiell nivå. Vi kan inte förstå allt. Uppståndelse läran är ett smalt spår av hopp och tillit till Gud i ett stort dunkel där många frågor viskar.

Vi kan inte föreställa oss vad vår ”härlighetskropp” skall vara, vi kan inte förstå hur ”den nya jorden och den nya himlen” skall kunna uppstå. Här vandrar vi utanför vetenskapens område, med dess tal om galaxer och solars liv, om gaser och stjärnor som slocknar, och även utanför människans erfarenhetsområde.

Kristi kropp är verkligen en kropp, men av ett slag som aldrig tidigare skådats. Gud förbereder något helt nytt för oss och har i yttersta diskretion bekräftat det för oss genom Kristi död och uppståndelse. Men han tar oss inte ut ur världen – även efter uppståndelsen bär Kristus såren av spikarna och spjutet.

Hädanefter är vår tro rotad i historien och i världen, i de tre dagar som öppnade det slutna kretsloppet ut mot oändlighetens ljus, men också i det som kommer – det som ”redan finns” och ändå ”skall komma”, vår egen och världens förvandling.

Detta är en stor utmaning. Vi kan aldrig tillåta oss att ignorera det materiella och bli uteslutande andliga. Kristus är uppstånden – han har uppstått till kroppen. Skapelsen skall bli räddad genom honom – vi skall uppstå till kroppen. Vilken kropp? Hur skall det ske?

Paulus förmanade redan de första kristna att inte ägna sig åt sådana frågor. Vi kan inte förstå detta, men vi kan tro – inte på något abstrakt, en tes eller en tanke, utan på en händelse. Graven var tom. Kristus visade sig. Vi tror det, och det är därför vi kan kalla oss kristna.

Bara efter att så ha drivit tillbaka de yttre anfällen mot den kristna uppståndelsetron kan vi närmare betrakta meningen med uppståndelsen. Med det träder vi helt in på trons område, alltså kyrkans. Här uppenbarar sig hela det underbara hopp som övertygelsen om Kristi uppståndelse rymmer.

Allting har en mening om Kristus är uppstånden, precis om ingenting har det om han inte är det. Varje partikel i universum är kallad till evigheten genom oss, ty Kristus har blivit människa, han har dött och uppstått och skall komma igen.

Det är inte längre den ständiga återkomsten det handlar om, inte Osiris som dödas och uppstår varje vår i mytens värld, utan Jesus Kristus, historisk person som korsfästes under Pontius Pilatus, uppstod, lever i detta nu med Fadern och skall komma tillbaka vid tidens slut. Det är en *historisk* tro.

Vår tillvaro är hädanefter spänd mellan dessa två poler: uppståndelsen och återkomsten, verket och dess fullkomnande, dödens övervinnande och dess upphörande. Det betyder att vi nu helhjärtat kan vända oss framåt och med bavan och tillförsikt invänta honom som kommer oss till mötes från framtiden.

Uppståndelselärans slutpunkt och dess utgångspunkt är därför den liturgiska lovsången. Kyrkan är inte en filosofisk akademi som förkunnar välavvägda teser, utan en gemenskap mellan troende som lever i Kristus och deltar i hans död och uppståndelse – martyrernas och profeternas församling. Dess huvudsakliga gärning är lovsång och gudstjänst, och dess djupaste insikter har i alla tider fått sitt bästa uttryck i liturgins poetiska språk.

Det händer så lätt att vi går lite snett, att kyrkan blir till en institution – ”statens frälsningsverk”, som man lite spydigt har kallat den svenska statskyrkan – eller att den blir alltför politiskt engagerad, som den senmedeltida romerska kyrkan, eller alltför världsfrånvärd, som många

ortodoxa kyrkor under vissa perioder har varit. Läran kan bli till en ideologi eller vattnas ut till att bli bara en åsikt, attityden kan hårdna till intolerans eller svalna till välvillig likgiltighet.

Vad som alltid har hållit kyrkan uppe och försäkrat att skeppet inte helt kantrar och sjunker är liturgin, den ständiga lovsången i kloster, katedraler och församlingskyrkor, i små kapell, i stora basilikor, i allt från de invecklade etiopiska fjortontimmarsmässorna till kväkarnas halvtimma i tystnad.

I centrum för denna lovsång där alla trons element lyfts fram står påskropet: Kristus är uppstånden! Även i djupet av den sovjetiska natten, när nästan alla biskopar var fängslade eller avrättade och kyrkan vacklade under den värsta förföljelsen sedan romartiden, genljöd det, och det ljuder än idag.

När allt är sagt och gjort på det intellektuella planet kvarstår ännu det viktigaste, nämligen att i tron på att Gud har uppväckt honom bekänna Jesus som Herre och ta emot livets gåva från Gud fadern.

Johannes Sandgren

Aktuella artiklar:

Joseph Moingt s.j., *Vakna upp till uppståndelsen*

Oscar Cullmann, *Kroppens uppståndelse eller själens odödlighet?*

Gérard Siegwalt, *Kristi uppståndelse och vår uppståndelse*

Nicolas Egender, *Påsk och Kristi återkomst i de orientaliska liturgierna*